

КОНФЕРЕНЦИЈА ДЕЛЕГАТА СРПСКИХ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ОДБОРА У БЕРАНАМА ОД 2. АВГУСТА 1941. ГОД.

Стварањем прве слободне територије у Црној Гори, која је обухватала подручје неколико срезова, градове Андријевицу, Беране, Бијело Поље, Колашин, Даниловград и нека друга мјеста, већ у првим данима устанка у јулу 1941. године долази до битних и квалитетних промјена у структури политичке власти на ослобођеној територији, што даје обиљежје карактеру народне револуције. Тих дана народ је у ослобођеним крајевима прокламовао обарање окупаторско-квислиншке управе, стварајући револуционарне органе власти народа, народноослободилачке одборе у ослобођеним среским мјестима и многим селима. Одлуке донесене на среској скупштини, одржаној у Беранама 21. јула, на којој је изабран Народни одбор ослобођења, носе обиљежје новог друштвеног уређења и елементе државности. Те одлуке су правна акта, донесена већ у првим данима народноослободилачке борбе.

Размах устанка у Црној Гори, повезивање ослобођених територија и расположење народних маса у другим крајевима земље намећу потребу стварања виших војних руководства и политичких органа у оквиру појединих покрајина, па и земље. Тако је на иницијативу Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору око 18. јула 1941. године у Пиптерима формирана Привремена врховна команда националноослободилачких трупа за Црну Гору, Боку и Санџак, која је, с обзиром на ослобођене градове у долини Лима и Таре, 24. јула пренијела своје сједиште у Колашин.¹ Команда је већ 20. јула издала своје прво саопштење о резултатима борбе у Црној Гори.² Затим, 22. јула, даје Упутство о начину избора народних представника и органа власти у општинама и срезovima, гарантујући личне слободе грађана, слободу исказивања мисли и безбједности имовине.³ У својим даљим актима давала је упутства о тактици вођења борбе, а 27. јула упутила је народу проглас којим га позива у борбу против окупатора и петоколонаша, на којем се потписује као Врховна команда национално ослободилачке војске.⁴

¹ Батрић Јовановић, Црна Гора у НОР и социјалистичкој револуцији, Београд 1960, 178 и 231.

² Зборник докумената и података о народноослободилачком рату југословенских народа, Београд 1950, том III, књ. 1, док 2.

³ Исто, том III, књ. 4, док. 1.

⁴ Исто, том III, књ. 1, док. 6.

Поред већ створеног вишег војног руководства, — Врховне команде националноослободилачке војске, развитак догађаја и постигнути војнички успјеси наметнули су потребу стварања и једног вишег политичког органа. Ово тим прије што су у скоро свим ослобођеним срезским мјестима (Беранама, Андријевици, Бијелом Пољу, Колашину и др.) формирани срезски, а у селима сеоски народноослободилачки одбори, као органи политичке власти. У том циљу, на иницијативу Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору и делегата Централног комитета КПЈ Милована Ђиласа, у Беранама је одржана конференција делегата Бијелог Поља, Колашина, Андријевице и Берана, на којој је одлучено да се формира Врховна национално ослободилачка управа као врховни орган политичке власти на ослобођеној територији са сједиштем у Колашину. Овом састанку присуствовало је око четрдесет представника из поменутих срезова, које су делегирани народноослободилачки одбори, политичке организације и војна руководства. — О овој чињеници до сада није писано и она није позната широј јавности.

„Билтен“ што га је издавао Народни одбор ослобођења у Беранама, а уређивао га Веселин Маслеша, у бр. 4. од 2. августа 1941. године објавио је уводник који гласи:

„Остварено је јединство свих народних снага.

Данас је одржана у Беранама једна конференција чији закључци представљају један значајан догађај у борби за ослобођење. Ми ниже доносимо текст записника из кога ће се најбоље то видети.

З а п и с н и к

сачињен у канцеларији Народног одбора и Војног комитета у Беранама на конференцији делегата: Бијелог Поља, Колашина, Андријевице и Берана, са дневним редом: општа ситуација и закључци — одлуке.

После детаљне дискусије делегата одлучено је:

1) да се настави борба, у том циљу да се изврши општа мобилизација народних и оружаних снага;

2) да напред именовани срезови преко својих представника изаберу по 2 делегата који ће вршити Врховну националну ослободилачку управу са сједиштем у Колашину, а која ће се састати 3-ег августа у Колашину;

3) да се још у току данашњег дана објаве народу одлуке ове конференције;

4) да сви политички покрети подреде сав свој рад национално ослободилачкој борби;

5) да Врховна управа изда програмску платформу народу са потписима чланова Управе;

6) обавезно је истицање застава — југословенске или српске — црногорске.

Конференција закључена у — часова после подне.
Учесници на конференцији“.⁵

„Билтен“ у истом броју даље доноси написе:
„Стање на нашем фронту“, „Превирање у Њемачкој“, „Совјетско-амерички односи“ и „Борбе поробљених народа“.

Учесници на конференцији Александар Бојовић, тада предсједник Народног одбора ослобођења, и Илија Лутовац, члан Војног комитета, сјећају се рада конференције и тога да су делегати срезова на посебним договорима изабрали по 2 делегата за Врховну национално ослободилачку управу. Према њиховом сјећању за срез берански изабрани су Панто Малишић, учитељ, и Гавро Цемовић, инжењер, а за срез андријевички Ђукан Вулковић и Благоје Лекић, учитељи. Не сјећају се ко је био изабран за срезове бјелопољски и колашински. Изабрани делегати истога дана отпутовали су за Колашин, са делегатом ЦК КПЈ који је присуствовао конференцији. Није познато да ли су се чланови Врховне национално ослободилачке управе састали 3. августа у Колашину, како је то предвиђено на конференцији. Вјероватно је продор италијанских трупа из правца Подгорице то онемогућио.

Радивоје Боричић

⁵ Факсимил „Билтена“ објављен је у Албуму Црна Гора 1941—1945, Титоград 1965, 33.